

УДК 123.1:316.3 (477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.50.9>

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ТА ІНТЕГРАЛЬНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДАХ ДМИТРА ДОНЦОВА

Андрій Наконечний

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра філософії
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

У статті розглядаються погляди українського літературного критика, публіциста, політичного діяча і філософа Дмитра Донцова (1883–1979) щодо національної ідеї та інтегрального націоналізму. Детально проаналізовані етапи творчості Д. Донцова, а також його твори, пов'язані з розробкою української національної ідеї та інтегрального націоналізму. Показано, що українська внутрішня політика, зважаючи на стан української нації, мусить, щоб національна ідея утвердилась, бути підпорядкованою вимогам зовнішньої політики. Висуваючи такий постулат, Д. Донцов не заперечував, однак, важливості тих елементів внутрішнього життя нації, які можуть скріпити, об'єднати її, незалежно від існуючої зовнішньо-політичної дійсності.

Досліджено питання негативного впливу російської культури на українське суспільно-політичне життя, українську культуру. Цей аспект Д. Донцов розглянув у своїй брошурі «Культура примітивізму», яка засвідчила високий рівень національної свідомості молодого автора. Цю працю він розпочинає зі ствердження того факту, що кілька століть тому українська нація мала власну культуру, релігію, власні політичні форми, і цей період в українській історії називає добою великої об'єктивації національного духа. Однак з початку XVIII ст. цей процес, як зазначає автор, поступово пригальмується, а згодом і взагалі перестає існувати, внаслідок чого українці були змушені прийняти «чужі форми життя», «засвоїти накинені переможцем зовнішні форми громадського життя, чужу політичну ідеологію» тощо.

Окремий акцент зроблено на важливій думці Д. Донцова про те, що український національний рух в межах Росії не має жодної реальної можливості існування, тому він оформив своєрідну концепцію визволення України, на першому етапі якого мав настати «відрив» української території від Росії і створення української автономної територіальної одиниці під австрійським протекторатом.

Ключові слова: національна ідея, інтегральний націоналізм, національний рух, Д. Донцов, відрив від Росії.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю усвідомлення українським суспільством значення національної ідеї. Розвиток української суспільно-політичної, філософської думки протягом першої половини XX ст. тісно пов'язаний з постаттю Дмитра Донцова (1883–1979), який у важливий і трагічний своїми наслідками історичний період українського життя відіграв величезну роль у становленні й розвитку української національної ідеї, що знайшла своє відображення в його ідеології «чинного націоналізму».

Мета статті – простежити еволюцію поглядів Д. Донцова щодо української національної ідеї та інтегрального націоналізму.

Свого найбільшого розвитку досягла патріотична творчість Д. Донцова в період глибокої і затяжної політично-організаційної та світоглядної кризи української нації після падіння щойно відновленої української державності у 1917–1920 рр. Шукання причин національної катастрофи й одночасно нових шляхів та методів боротьби за політичну незалежність було тоді цілком виправданим і логічним явищем. Більше того, це було кончеюстю,

бо нація, яка після довгих століть політичного, соціального і духовного рабства постала до нового і самостійного життя, не могла бути байдужою до цього періоду своєї історії, з яким пов'язувалося так багато надій і в якому власна державність була доконаним фактом. Доба українських визвольних змагань і весь період українського відродження знайшли в особі Д. Донцова свого безжалісного критика і гострого суддю. Але, критикуючи минуле й сучасне, він намагався дати українському суспільству також новий світогляд і нову ідеологію.

Свою творчу кар'єру Д. Донцов розпочинає як соціаліст, і цей період його творчості окреслюється 1905–1913 рр. Всі його тогочасні публіковані праці, за незначними винятками, мають в основному політичний чи політично-полемічний характер. На ранньому етапі своєї творчості Д. Донцов користувався готовим продуктом соціалістичного вчення, пропагуючи його серед українського суспільства.

Треба, однак, відзначити, що на всій творчості Д. Донцова від самого початку позначився його – із соціалістичного погляду – певний «національний ухил»: у центрі уваги його ранньої публіцистики, як і в пізніших роках, була Україна і українська проблема. Саме під кутом українських національних інтересів він аналізував, критикував і робив висновки для практичної діяльності УСДРП, в лавах якої перебував.

Отже, Д. Донцов на початкових етапах своєї творчості висуває завдання, які повинні стояти перед українським соціалістичним рухом: «...повалення абсолютизму, демократична Росія з автономною Україною... Ми повинні скрізь і всюди вияснити в пролетарських українських масах нашу тверду, принципіальну, виходячу з інтересів українського пролетаріату, позицію в національному питанні; повинні боротися з шовінізмом певних веств російської і польської суспільності, а також з “всеукраїнством” та впливаючим із самої його суті намаганням затемнювати клясову свідомість українського робітництва, з його ворожістю до соціал-демократії, з його безпринципністю, однобокістю та шовіністичною засліпленістю» [1, с. 6–7].

Незважаючи на сповідування соціалістичних поглядів у своїй ранній творчості, Д. Донцов все ж міг і вмів поставитися критично до окремих соціалістичних постулатів, про що свідчить його видатне есе «Енгельс, Маркс і Ляссаль про неісторичні нації». Українська соціалістична література не має кращого аналізу цього принципового питання про право націй до самостійного, незалежного життя.

У цій праці проаналізовано погляди основоположників марксизму на «неісторичні нації» і критично розглянуто метод Маркса, Енгельса і Лассаля визначати, який визвольний рух заслуговує на визнання, а який лише заважає «на шляху історичного розвитку людства і пролетарської революції». Студіюючи твори Маркса, Енгельса і Лассаля, Д. Донцов прийшов до висновку, що ці соціалістичні теоретики знали українські проблеми, але не мали виробленого на них конкретного погляду, як наприклад, на проблеми Польщі [2, с. 19].

Д. Донцов піддає критиці невизначеність Маркса і Енгельса щодо української питання. З одного боку, вони у своїх працях визнають «нашу націю здібною до висших форм національного існування» і констатують, що українці в міру своєї політичної активності і розвитку цивілізації «змагатимуть до консолідації в одне національне тіло», а з другого – відносять українську націю до «неісторичних» націй, майбутне яких, на їхню думку, є проблематичним з огляду на відсутність у таких націй історичної традиції, «брак елементарних політичних, економічних і географічних умов». На думку Д. Донцова, історична традиція в українського народу не є відсутня, українці мають цю історичну традицію, і це не підлягає жодним сумнівам. Таким чином, Д. Донцов переконаний, що «лише брак належного знання історії перешкодив Марксови бачити в Українцях націю революційну не лише в будучині, але й в минулім» [2, с. 57].

Захопившись у молодому віці соціалістичними ідеями, Д. Донцов, тим не менше, досить швидко побачив всю хибність і неузгодженість вчення Маркса, Енгельса та Лассаля з даними історії, особливо з усім тим, що стосувалось долі українського народу. Тому досить швидко Д. Донцов стає на національні позиції, відмовившись від своїх соціалістичних візій. Дуже важливий вплив на пробудження його національної свідомості мала прочитана ним у студентські роки в Петербурзі брошура Міхновського «Самостійна Україна», яка на нього, як він пізніше писав, «...ще молодого студента, зробила незатертий вплив» [3, с. 6].

Отже, пильно вивчаючи минуле України, зокрема українсько-російські відносини гетьманського періоду та політику Росії на Україні після ліквідації Гетьманщини, Д. Донцов вже в студентські роки прийшов до висновку, що немає жодних реальних передумов для спільного шляху України та Росії і що остання завжди буде намагатися втримати Україну в залежності від себе у зв'язку з відсутністю у російської нації демократичних традицій, і тому майбутнє України і її народу буде вирішуватися не в співпраці з Росією, а в боротьбі з нею. Вже на сторінках брошури «Модерне москвофільство» Д. Донцов торкається питання російських культурних і політичних впливів на розвиток української культури і української політичної думки. Він звертає свою увагу, насамперед, на так зване «модерне москвофільство», під яким розуміє «...поширену в певних колах нашої інтелігенції безграничну пошану перед російською культурою і дивну якусь залежність від поглядів, пануючих в поступових російських кругах. Ся залежність не дає українству й досі вийти з пеленок і стати на власні ноги, вона ослаблює його відпорну силу в боротьбі з посторонніми силами. Майже ціле життя українське, так дуже пересякнуте російськістю, що кождому, хто має свій одмінний погляд на російську культуру, приходиться дуситися в ній, як в густім, важкім тумані» [4, с. 3].

Цей російський вплив відчувався не лише в культурній ділянці, але і в українському політичному житті: українська політична думка прагнула весь час засвоїти ідеї, концепції і теорії, зароджені в російській суспільності, і застосувати їх на практиці, ігноруючи власні національні інтереси, відмінність умов, потреб, психіки українців від росіян. Тому Д. Донцов наголошує, що «нашим обов'язком є – відкинути на бік теорію аполітично-культурно-сентиментального українства і намітити ясну програму української політики, оперту на аналізі природи національних рухів, національних відносин в Росії і вільну від таких впливів чужих концепцій, котрі небажані нам і не відповідають нашим потребам. Українство потребує нової орієнтації! Коли воно не хоче, розуміється, зістати на віки російським провансальством» [4, с. 29–30].

Більш ґрунтовно питання негативного впливу російської культури на українське суспільно-політичне життя, українську культуру, Д. Донцов розглянув у своїй брошурі «Культура примітивізму», яка засвідчила високий рівень національної свідомості молодого автора. Цю працю він розпочинає зі ствердження того факту, що кілька століть тому українська нація мала власну культуру, релігію, власні політичні форми, і цей період в українській історії називає добою «великої об'єктивації національного духа» [5, с. 7]. На превеликий жаль, з початку XVIII ст. цей процес, як зазначає автор, поступово пригальмовується, а згодом і взагалі перестає існувати, внаслідок чого українці були змушені прийняти «чужі форми життя», «засвоїти накинені переможцем зовнішні форми громадського життя, чужу політичну ідеологію» тощо.

Все це призвело до трагедії українського народу, який опинився в культурному і духовному полоні російської культури, російського способу мислення. Цю чужу, насильно прищеплену українцям російську культуру Д. Донцов означає як «культуру примітивізму»: «Ся основана на патріархальних традиціях і запереченню індивідуалізму культура

є забійчою для нас, що з правом уважаємо себе за частину культурної Європи...» [5, с. 36]. У чому ж вбачає автор цей «примітивізм»? «Цілковите розпилення “я” взагалі, культ сего загалу (і спеціально “общини”), культ нірвани, рабство і догматизм думки, піднесення чисто імперативних норм та інстинктивного традиційного розуму має до ролі регулятора громадського життя, антисоціяльна, антисуспільна пропаганда самопокори і самовдосконалення, проповідь анархізму – се все є елементи, котрі годі назвати інакше, як елементи примітивної, елементи розкладової культури» [5, с. 36].

Д. Донцов переконаний, що українське суспільство повинно відкинути цю культуру, як «культуру застою», адже Україна з давніх-давен володіє міцними політичними і духовними традиціями, а в її культурі є елементи, завдяки існуванню яких українська нація мала відпорну силу, а саме: селянство, яке живе на засадах індивідуальної власності на землю, міщанство, зорганізоване на демократичних засадах магдебурзького права, духовенство та шляхта з «виробленими засадами» станового патріотизму. Саме цим елементам української культури, на його думку, загрожує велика небезпека з боку «розкладової культури сходу», тобто російської. Для того, аби Росія остаточно не знищила ті «зачатки європейськості», які ще збереглися у свідомості українців, потрібно, за закликом Д. Донцова, «... всі ті сталості, всі рештки нашої старої культури – плекати, зміцнити, звести їх в міцну будову, нав'язати обірвану нитку історичної традиції. Де сього не зробимо, будемо мати свою культуру, але “перелицьовану” з російської, як маємо вже “перелицьовану” “Енеїду”, перелицьованих соціалістів-революціонерів, як маємо перелицьоване православ'є, перелицьовану літературу і історіографію» [5, с. 37].

Одночасно Д. Донцов поставив тезу, що порятунок для українства в цій ситуації лежить у поверненні лицем до Заходу – у черпанні культури із західноєвропейських культурних джерел, «бо лише організм народу, міцно просякнутий західною цивілізацією, матиме відпорну силу проти всяких політичних експериментів (тут автор має на увазі царат, кадетизм, більшовизм, як еманацию російської культури – А.Н.) зі сторони Росії... Мусимо знову пірнути з довір'ям в колись так рідні і близькі нам проміння європейського сонця і дбати, аби тінь Росії не впала знова на нас» [5, с. 38–39].

Якщо в брошурах «Модерне москвофільство» та «Культура примітивізму» Д. Донцов наголошував і остерігав українське суспільство перед шкідливим впливом російської культури та російських політичних ідей, то у своєму рефераті «Сучасне політичне положення нації і наші завдання» він виступає вже з конкретною програмою політичної діяльності, яка мала б призвести до повної сепарації (відмежування) України від Росії. На шляху розвитку української політичної думки, починаючи від другої половини ХІХ ст., зокрема від заснування «Братства Тарасівців», а пізніше появи програмової брошури РУП «Самостійна Україна», яку написав Міхновський, – це був черговий крок вперед у розвитку національної ідеї.

Отже, Д. Донцов пропонує «сепаратизм» від Росії. Коли у свій час Драгоманов, говорить він, висловлював думку про те, що відірвання України від Росії є справа непотрібна і вкрай шкідлива для нас, то в наш час політичний сепаратизм не лише потрібний в інтересах нашого народу, але й є навіть можливим. «Коли наша нація, – продовжує Д. Донцов, – чує в собі силу й волю до життя, коли вона почуває в собі організаційний талан, котрий вона так блискучо колись виявляла; коли вона не хоче добровільно замкнутися в тій труні, котру їй готують російські молодотурки – одиноким виходом для неї мусіла б бути програма не автономізму, лише політичного сепаратизму...» [6, с. 16–17].

Таким чином, Д. Донцов чітко усвідомив, що український національний рух в межах Російської імперії не має жодної реальної можливості існування, тому він оформив

своєрідну концепцію визволення України, на першому етапі якого мало наступити «відривання» української території від Росії і створення української автономної територіальної одиниці під австрійським протекторатом. Саме в таких обставинах, на його думку, могло б здійснитися українське національне відродження і український народ зміг би підготуватися до наступного етапу – створення політично незалежної української держави.

Таку концепцію Д. Донцов висунув тому, що добре розумів реальні спроможності України, і наголошував на «неактуальності гасла» політичної незалежності України не тому, що був проти цієї незалежності, а тому, що в тодішній ситуації ще не бачив передумов для здійснення цього гасла. Тим не менше, він вважав, що поразка Росії у збройному конфлікті з Німеччиною і Австрією могла б допомогти нам виправити існуючі недоліки і нашу організаційну слабкість [6, с. 26–29].

Отже, Д. Донцов напередодні першої світової війни виявив себе прихильником незвичайно еластичної і прагматичної політики, остаточною метою якої було визволення нації, але планованої під кутом використання внутрішніх і зовнішніх можливостей та здійснення того, що є можливим і реальним в конкретній ситуації.

На початку 20 рр. ХХ століття українська національна катастрофа стала доконаним фактом – українська нація втратила свою незалежну державу, а українські землі потрапили під окупацію різних держав. Життя українського народу в умовах польського, російського, чеського і румунського поневолення змушене було розвиватися відокремлено, йти різними шляхами, тим більше, що будь-які тісніші контакти між окремими частинами розчленованого національного організму були неможливі.

Але навіть у таких умовах українці докладали всіх зусиль, щоб не допустити повної ізоляції якоїсь частини України, щоб зберегти духовну єдність, забезпечити однострійність і однорідність національного розвитку. В цьому особливу роль відіграв саме Д. Донцов, який зумів поширити свої ідеї на всі українські землі, охопити своїм впливом різні прошарки українського суспільства та спрямувати його розвиток в один, виразно окреслений напрямок, не зважаючи на кордони та різні умови, які штучно розділяли українські землі. Це було нелегке завдання, яке ускладнювали специфічні обставини, в яких жили окремі частини українського народу, утруднювала атмосфера, яка утворилася після програних визвольних змагань 1917–1920 рр.

Досвід революції і війни 1914–1920 рр. в Російській імперії, розгортання революційної боротьби і пов'язаних з нею політичних, соціальних і культурних процесів та остаточно перемога Росії змусили Д. Донцова раз і назавжди усвідомити вкрай важливу необхідність утвердження незалежної української держави і становлення об'єднаної української нації. Для того, щоби це стало реальністю, українській людині треба було «дати» новий світогляд з новим, суто українським змістом. Він став шукати нові засоби в боротьбі за здійснення національної ідеї і почав пропагувати застосування радикальних методів, за допомогою яких мало б відбутися «духовне переродження» українського народу. Це привело Д. Донцова у лави речників інтегрального націоналізму, як одного з виявів національної ідеї.

Три твори, написані Д. Донцовим після 1920 р. – «Підстави нашої політики» «Націоналізм» і «Дух нашої давнини», – а також багато інших, менших за обсягом праць – містять всю його політичну і національну філософію і одночасно вказують, якими шляхами йшов процес його духовно-світоглядної еволюції. У праці «Підстави нашої політики» Д. Донцов відводить особливу роль Україні в контексті протистояння Росії та Заходу. Україна – це історичний антипод Росії на східноєвропейському просторі, адже «культурно Україна все була і в значній мірі ще зістала Європа» [7, с. 72]. Одночасно Україна є вигідним плацдармом для наступу Росії на південь і захід Європи, до Середземного моря тощо. Тому

конфлікт з Росією, від якого ніяк не може звільнитися українська нація, матиме вирішальне значення в українській внутрішній і зовнішній політиці. Український народ не буде політично незалежний, не матиме своєї власної держави, доки не переможе у боротьбі з Росією.

Але для того, щоб здобути перемогу у цій боротьбі, українська нація, на думку Д. Донцова, повинна «мати» у своїй свідомості «колективний ідеал», або «національну ідею». «Під сими термінами, – зазначає автор, – розумію передавані з покоління в покоління погляди на світове завдання нації та її роль поміж іншими народами, погляди, котрі є загальним добром нації, котрими вона живе і з утратою котрих вона гине. Сей ідеал... має кожна нація, що грає якусь роль в історії... У віках тяжкої боротьби нації за своє існування кристалізується сей ідеал, стаючи з неясного, напівсвідомого почуття виразним політичним програмам... Нерозвиненість, невиразність національного ідеалу – є завше симптом невикристалізованості нації або її близького занепаду» [7, с. 69–70, с. 71].

Українська внутрішня політика, зважаючи на стан української нації, мусить бути підпорядкована вимогам зовнішньої політики. Висуваючи такий постулат, Д. Донцов не заперечував, однак, важливості тих елементів внутрішнього життя нації, які можуть скріпити, об'єднати її, незалежно від існуючої зовнішньополітичної дійсності.

Внутрішня політика має забезпечити «створення не тільки культурної, але й політичної нації», а «головною ціллю нашої політики мусить бути національно-державний, а не національно-культурний ідеал», тому що культурний та інший розвиток нації можливий тільки в незалежній державі, адже «нація “культурна”, не маючи власних політичних ідей, мусить жити чужими, звикло переложеними, чужим колективним ідеалом» [7, с. 105].

Розкриваючи свій власний ідеал нації, Д. Донцов вказує на ідейні засади, на яких повинен базуватися цей ідеал. Таким чином, у своїй філософії національної ідеї він підходить до власної концепції – «світогляду чинного (вольового) націоналізму», викладеної ним у праці «Націоналізм».

Що ж розумів Д. Донцов під поняттям «чинного націоналізму», і на яких основах побудував він цей світогляд та цілу ідеологію? «В цій книзі (“Націоналізм” – А. Н.) хочу усталити поняття українського націоналізму, так як я його розумію, – писав він. – А розумію його не як ту чи іншу програму, не як відповідь на завдання нинішнього дня..., лише як світогляд» [8, с. 13]. Основи цього нового світогляду не були накреслені випадково, не з'явилися у вигляді якоїсь теорії чи політичної доктрини, а були продиктовані потребою дати відповідь на «болячку, яка нищила націю».

Вивчаючи українську дійсність Д. Донцов прийшов до висновку, що, власне, «ядром цієї болячки, яка нищила націю», – був перш за все занепад волі, а також надмірний в українців сентименталізм та «провансальський» світогляд. Ідеологія чинного (вольового) націоналізму повинна була дати відповідь на причини українських національних недоліків та одночасно вказати на такі світоглядні елементи, які б забезпечили в майбутньому оформлення українського суспільства в повноцінну націю. Для того, щоб ця мрія якнайскоріше втілилася в життя, вкрай необхідно прищепити українській нації «волю до життя» і «волю до влади», фанатичну віру у «свою правду» і догматизм, виключність і «аморальність людини чину», яка визнає моральним і етичним тільки те, що скріплює силу нації і забезпечує її зростання, тощо. Натомість, слід рішуче відкинути скептицизм, брак віри, безхарактерність, мораль «міщанина-буржуа», потурання всяким ідеологіям, які розкладають націю і суспільність.

Така сукупність ідей лягла в основу «чинного націоналізму» – нового, як казав Д. Донцов, світогляду, з позицій якого він накреслив своє розуміння української національної ідеї.

Ключ до розуміння філософських основ ідеології «чинного націоналізму» дає інтерпретація Д. Донцовим поняття волі, яка в його розумінні є «волею до життя», тотожною з «волею до влади», стихійна, ірраціональна сила. Коли «воля до життя» об'єктивізується в людині, її емоціях, почуттях, інстинктах, вона, за словами Д. Донцова, стає «величезною соціальною силою, динамічним двигуном суспільности», що спричиняє її розвиток. Воля у Д. Донцова є також синонімом бажання – самолюбство, порив, лютя тощо. Така воля діє з «себе самої», їй не потрібна жодна мотивація, і вона є «головною самостійною моторовою силою в історії.» Поклавши це положення в основу своєї політичної філософії, Д. Донцов зазначає: «Всяка отже, збірна філософія гуртової одиниці (а в першій мірі нації) повинна бути збудована... лише на цій волі до життя... , яку не тільки що не треба (як хотіли драгоманівці) гамувати, але, навпаки, треба плекати і розвивати, бо з нею живе і вмирає нація; якою освячується ціла політика нації і всі її засади, і якої тамувати не вільно ніяким “евнухам” відірваних ідей – лібералізму, космополітизму, гуманізму і т.п. Не обмежувати цю – виявлювану в діяннях одиниць волю нації до розросту, пориву наперед і підбою треба нам, лише зміцнювати її. І це зміцнення має бути першою і головною засадою тієї національної ідеї, яку я тут ставлю на місце кволого, інтелектуалістичного, безвольного, “кастратного” провансальства» [8, с. 228].

Визначивши і прийнявши засаду «інтересу нації понад усе», Д. Донцов зробив висновок щодо морального критерію: «Добре є все те, що зміцнює силу нації, зле, що таку силу підриває». З цього погляду національна ідея мусить бути «аморальна», тобто не повинна керуватися мораллю міщанина-буржуа, у якого на першому місці є засада власного щастя і власного «я». Кожне суспільство має свою «власну мораль», «свою чесноту», тому не існує якоїсь універсальної, всіх зобов'язуючої етики чи моралі.

Список використаної літератури

1. Донцов Д. Політичний момент в Росії і завдання соціал-демократії. Праця, 1909. Ч. 1. С. 2–8.
2. Донцов Д. Енгельс, Маркс, Ляссаль про неісторичні нації. К. : Серп і молот, 1918. 59 с.
3. Донцов Д. Рік 1918: Записки про події та акції політичного характеру. Торонто : Гомін України, 1954. 128 с.
4. Донцов Д. Модерне москвофільство. Львів, 1913. 30 с.
5. Донцов Д. Культура примітивізму (Головні підстави російської культури). Черкаси : Сіяч, 1918. 39 с.
6. Донцов Д. Сучасне політичне положення нації і наші завдання. Львів : Вид-во Українського союзу, 1913. 31 с.
7. Донцов Д. Підстави нашої політики. Відень : Вид-во Донцових, 1921. 210 с.
8. Донцов Д. Націоналізм. Лондон : Українська видавнича спілка, 1966. 363 с.

IDEA AND INTEGRAL NATIONALISM IN THE SOCIO-POLITICAL VIEWS OF DMYTRO DONTSOV

Andriy Nakonechnyy

*Ivan Franko National University of Lviv
Faculty of Philosophy, Department of Philosophy
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The paper examines the views of the Ukrainian literary critic, publicist, politician and philosopher Dmytro Dontsov (1883–1979) on the national idea and integral nationalism. The author analyzes in detail the stages of D. Dontsov's work, as well as his works related to the development of the Ukrainian national idea and integral nationalism. It is shown that Ukrainian domestic policy, given the state of the Ukrainian nation, must be subordinated to the requirements of foreign policy in order for the national idea to be established. Putting forward such a postulate, D. Dontsov did not deny, however, the importance of those elements of the internal life of the nation that can bind and unite it, regardless of the existing foreign policy reality.

The paper discusses the negative influence of Russian culture on Ukrainian social and political life and Ukrainian culture. D. Dontsov addressed this aspect in his brochure "Culture of Primitivism", which demonstrated the high level of national consciousness of the young author. He begins this work by stating that several centuries ago the Ukrainian nation had its own culture, religion, and political forms, and he calls this period in Ukrainian history the time of great objectification of the national spirit. However, since the beginning of the eighteenth century, this process, as the author notes, has been gradually slowing down, and later ceased to exist altogether, as a result of which Ukrainians were forced to accept "alien forms of life", "assimilate the external forms of public life imposed by the victor, alien political ideology", and so on.

Special emphasis is placed on the important idea of D. Dontsov that the Ukrainian national movement within Russia has no real possibility of existence, so he formalized a kind of concept of the liberation of Ukraine, the first stage of which was to be the "separation" of Ukrainian territory from Russia and the creation of a Ukrainian autonomous territorial unit under the Austrian protectorate.

Key words: national idea, integral nationalism, national movement, D. Dontsov, separation from Russia.